

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 005.5;005.9

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-6-5>

Голей Ю.М.

*асистент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Goley Yuliia

*Assistant of the Department of Marketing and International Management
Oles Honchar Dnipro National University*

МІЖНАРОДНИЙ, КРОС-КУЛЬТУРНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НОВІ РОЗДІЛИ МЕНЕДЖМЕНТУ: СУТНІСТЬ І СПІВВІДНОШЕННЯ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ

INTERNATIONAL, CROSS-CULTURAL AND COMPARATIVE MANAGEMENT AS NEW SECTIONS OF MANAGEMENT: ESSENCE AND RELATIONSHIP OF THE SUBJECT AREA

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто поняття та сутність таких важливих частин сучасної загальної теорії менеджменту, як порівняльний менеджмент, міжнародний менеджмент та крос-культурний менеджмент. Подано термінологічне визначення зазначених категорій, обґрунтовано сутність галузі знань, здійснено порівняння предметної галузі вивчення даних напрямів менеджменту у сучасному науковому середовищі. Виділено загальну спрямованість впливу порівняльного, міжнародного та крос-культурного менеджменту, визначено важливість поєднаного вивчення даних предметів у сучасних умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів у розвитку світової економіки. Відзначено необхідність вивчення національних особливостей за проведення бізнесу для ефективного управління компаніями як на національному, так і на міжнародному рівні.

Ключові слова: міжнародний менеджмент, порівняльний менеджмент, крос-культурний менеджмент, національна культура, національна ділова культура, системи менеджменту.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены понятия и сущность таких важных частей современной общей теории менеджмента как сравнительный, международный и кросс-культурный менеджмент. Представлено терминологическое определение указанных категорий, обоснована сущность области знаний, осуществлено сравнение предметной области изучения данных направлений менеджмента в современной научной среде. Выделена общая направленность воздействия сравнительного, международного и кросс-культурного менеджмента, обозначена важность совмещённого изучения данных предметов в современных условиях глобализационных и интеграционных процессов в развитии мировой экономики. Отмечена необходимость изучения национальных особенностей введения бизнеса для эффективного управления компаниями как на национальном, так и на международном уровне.

Ключевые слова: международный менеджмент, сравнительный менеджмент, кросс-культурный менеджмент, национальная культура, национальная деловая культура, системы менеджмента.

ANNOTATION

The article focuses on the fact that relatively recently, management in Ukraine received a new impetus for its development as a result of expanding the boundaries of business introduction, which

became possible due to globalization and integration. Globalization and integration made it possible to open borders for the exchange of products, capital, business practices of doing business both within our country and abroad. As a result, a need arose to compare the features of business cultures of different countries of the world for the implementation of positive cooperation of Ukrainian enterprises, ensuring their entry into world markets and using the best business experience for the progressive development of Ukrainian national companies, which will make it possible to make relatively new for Ukrainian national business practices management areas such as: international management, comparative management and cross-cultural management. Within the framework of the article, the concepts and essence of such important parts of the modern general theory of management as comparative, international and cross-cultural management are considered. The terminological definition of these categories is presented, the essence of the field of knowledge is substantiated, and the subject area of studying these areas of management in the modern scientific environment is compared. The author compares the essential characteristics of the categories of international management, comparative management and cross-cultural management, it is established that the general direction of all three categories of management is an orientation towards improving the state of their own business by taking into account the cultural national characteristics of management and doing business in different countries of the world and on international level, taking into account the peculiarities of the muzzle and corporate culture. The general direction of the impact of comparative, international and cross-cultural management is highlighted, the importance of the combined study of these subjects in the modern conditions of globalization and integration processes in the development of the world economy is indicated. The need to study the national characteristics of the introduction of business for the effective management of companies both at the national and international levels is determined.

Keywords: international management, comparative management, cross-cultural management, national culture, national business culture, management systems.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Порівняно нещодавно менеджмент в Україні отримав новий поштовх свого розвитку внаслідок розширення меж за-

провадження бізнесу, що стало можливим завдяки глобалізації. Глобалізація відкрила межі національних кордонів для світових компаній та їхніх продуктів, капіталів, дала змогу обмінюватися діловими практиками ведення бізнесу як у нашій країні, так і за її межами. У результаті виникла потреба порівняння особливостей бізнес-культур різних країн світу для здійснення позитивної співпраці українських підприємств, забезпечення можливості виходу їх на світові ринки та використання найкращого досвіду ведення бізнесу для поступального розвитку українських національних компаній. Це дають змогу зробити такі відносно нові для української національної ділової практики напрями менеджменту, як міжнародний менеджмент, порівняльний менеджмент та крос-культурний менеджмент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Розгляду сутності та особливостей міжнародного, порівняльного та крос-культурного менеджменту нині приділяється досить багато уваги різними авторами. Приміром, порівняльний менеджмент докладно вивчали Т.С. Арзяєва, Л.М. Базавлуцька, С.Е. Пивоваров, І.Л. Максимцев та ін. Детально сутність, особливості та основні аспекти міжнародного менеджменту викладено у роботах Г.Я. Глухої, С.Б. Холода, В.Є. Момота, О.А. Євтушенка, В.В. Рокоча, Б.М. Одягайло, В.І. Терехова та ін. Розгляду особливостей крос-культурного менеджменту приділили свою увагу Н.Ю. Тодорова, С.П. М'ясоїдов та ін. При цьому відносно мало робіт у сфері зіставлення подібності та взаємозалежності зазначених трьох категорій менеджменту, предметної сфери їх спрямованості, що і зумовило загалом актуальність теми статті та вибір її для дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Незаперечним є той факт, що недостатній облік особливостей ділової культури та специфіки ведення бізнесу в країнах світу викликає багато проблем під час укладання та виконання контрактів, реалізації спільних бізнес-проектів (спільно з компаніями різних країн світу), обміну фахівцями для навчання та ін. І навпаки, знаючи і розуміючи особливості ведення бізнесу в конкретній країні, можливо налагодити ефективну взаємодію з підприємствами, запозичити позитивний досвід успішного управління та розвитку, що у цілому дасть змогу будь-якому бізнесу домогтися поставлених цілей поступального розвитку.

Основною метою статті є визначення сутності та взаємозв'язку трьох категорій менеджменту: міжнародного, порівняльного та крос-культурного. Завданнями статті є:

- позначення термінологічного визначення та сутності зазначених категорій менеджменту;
- позначення предметного взаємозв'язку даних категорій, виділення загальних аспектів у їх вивченні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Спочатку розглянемо термінологічні визначення категорій менеджменту, що нас цікавлять, та їхню сутність.

Міжнародний менеджмент є частиною загальної теорії менеджменту, головними цілями якого є формування, розвиток і використання конкурентних переваг фірми за рахунок можливостей ведення бізнесу в різних країнах і відповідного використання економічних, демографічних, соціальних, культурних та інших особливостей цих країн [1, с. 16].

Міжнародний менеджмент ґрунтується як на загальних принципах формування будь-якої управлінської системи, так і на специфічних, що притаманні саме цій формі управлінської поведінки суб'єкта міжнародного бізнесу залежно від культурних особливостей країни [2, с. 24].

Порівняльний менеджмент є частиною загальної теорії менеджменту, у рамках якої розглядаються уявлення та закономірності взаємодії представників різних культур у системах управління підприємствами [3, с. 7].

Порівняльний менеджмент передбачає вивчення культурних відмінностей:

- 1) усередині національних кордонів;
- 2) поза національних кордонів;
- 3) на міжнародному рівні.

Крос-культурний менеджмент є частиною загальної теорії менеджменту, орієнтованого на вивчення особливостей управління поведінкою людей залежно від ділових культур [4, с. 11]. Насамперед крос-культурний менеджмент спрямований на створення та застосування технологій управління культурною різноманітністю в умовах глобалізації.

Крос-культурний менеджмент вивчає поведінку людей, які представляють різні культури та працюють разом в одному організаційному середовищі. Актуальність даної сфери досліджень менеджменту визначається тим, що взаємодія людей із різних країн і культур здійснюється на тлі зростаючого різноманіття форм і методів організації та управління транснаціональними фірмами, міждержавними робочими групами (глобальними командами), міжнародними проектами, стратегічними альянсами.

Крос-культурний менеджмент орієнтований на формування процесуальної компетентності, використання ефективних крос-культурних технологій, що дає змогу компанії виявляти, накопичувати та синтезувати культурно зумовлені знання, досягаючи тим самим синергетичного ефекту, коли інтелектуальний потенціал колективу виявляється більшим за суму потенціалів його окремих членів.

Крос-культурний менеджмент має два рівні:

- мікрорівень – управління на стику локально-територіальних, вікових, професійних, організаційних та інших культур;
- макрорівень – управління на стику національних та регіональних культур.

Вочевидь, що загальним у наведених визначеннях є акцент на культурний аспект. Дійсно, будь-яка комерційна діяльність повною мірою відображає цінності культури країни, у якій вона розвивається [5, с. 35].

Культура – системна, різнопланова категорія, що включає економічну, правову, політичну, ділову та інші види (підсистеми) культури.

Національна культура – сукупність матеріальних та духовних цінностей тієї чи іншої нації. Однією зі складових частин будь-якої національної культури є національна ділова культура, або культура ведення бізнесу.

Ділова культура – система формальних та неформальних правил і норм поведінки, звичаїв, традицій, індивідуальних та групових інтересів, особливостей поведінки працівників, стилю керівництва тощо в організаційних структурах різних рівнів. Корпоративна культура – сукупність моделей поведінки, які придбані організацією в процесі адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що показали свою ефективність та поділяються більшістю членів організації. Національна ділова та корпоративна культури тісно взаємодіють між собою.

Існуюче різноманіття національних ділових культур зумовлює необхідність дослідження та врахування особливостей управління у різних регіонах та країнах. Ці особливості, своєю чергою, залежать від історичних, релігійних, кліматичних тощо чинників, розвиваються під впливом конкретного соціального середовища цієї країни чи регіону.

Існуючі культурні відмінності виявляються у всіх сферах діяльності суб'єкта господарювання, саме тому менеджери повинні так розробити стратегію і тактику ведення справ та власної поведінки, щоб досягти успіху в кожній країні через повагу та врахування культурних особливостей місцевого населення, а ділове спілкування при цьому було взаємовигідним.

Наведемо порівняння сутнісних характеристик категорій міжнародного менеджменту, порівняльного менеджменту та крос-культурного менеджменту (табл. 1).

Так, загальним напрямом усіх трьох категорій менеджменту є орієнтація на поліпшення стану власного бізнесу за рахунок врахування культурних національних особливостей управління та ведення ділової практики в різних країнах світу та на міжнародному рівні з урахуванням особливостей ділової та корпоративної культури.

Тому кожна із цих галузей менеджменту взаємно доповнює та розвиває одна одну (рис. 1).

Загальною кінцевою метою всіх трьох дисциплін є вирішення ділових проблем для якісного розвитку бізнесу, підвищення його ефективності.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, у світлі глобалізаційних процесів із розвитком і поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежностей між країнами, посиленням міжнародного характеру господарської діяльності пов'язані і сучасні тенденції світового менеджменту та необхідністю вивчення ділових культур різних країн світу для:

Таблиця 1

Порівняння сутнісних характеристик категорій міжнародного менеджменту, порівняльного менеджменту та крос-культурного менеджменту

Найменування категорії менеджменту	Сутність категорії менеджменту	Предмет категорії менеджменту	Що вивчає?
Крос-культурний менеджмент	Підвищення ефективності бізнесу за рахунок вивчення особливостей управління поведінкою людей залежно від ділових культур	Управління діловими відносинами, що виникають на стику різних культур, тобто між різними діловими культурами	Визначає та ідентифікує соціокультурні особливості менталітету працівників для використання у практиці управління багатонаціональними колективами організацій та підприємств
Порівняльний менеджмент	Підвищення ефективності управління бізнесом за рахунок обліку грамотного використання менеджерами різних рівнів національно-культурних особливостей поведінки своїх підлеглих та партнерів і тих самих особливостей власне країн, в яких здійснюється їхній бізнес	Національні моделі менеджменту (основу яких становить ділова культура), подібності та відмінності яких визначаються культурно-інституційними особливостями країн та регіонів	Національні моделі менеджменту, культурно-інституційні особливості країн, подібність систем менеджменту, виділення кращих технік та технологій менеджменту для адаптації методів менеджменту до культурних особливостей країн, розроблення більш ефективних систем менеджменту
Міжнародний менеджмент	Підвищення ефективності бізнесу за рахунок вивчення та використання у діловій практиці можливостей ведення бізнесу в різних країнах	Ділова культура	Процеси управління діяльністю міжнародних компаній, управлінських та організаційних відносин у міжнародних компаніях з урахуванням культурних особливостей персоналу

Рис. 1. Співвідношення предметних галузей нових розділів менеджменту [6, с. 112–118]

– забезпечення можливості ефективного ведення бізнесу незалежно від географічної точки локалізації підприємства суб'єкта господарювання;

– використання найкращих практик управління та позитивного досвіду менеджменту для розвитку національних підприємств України;

– забезпечення якісної бізнес-взаємодії з міжнародними та національними компаніями світу;

– забезпечення можливості виходу українських суб'єктів господарювання на світові та національні ринки;

– формування якісно нових систем менеджменту українських підприємств, заснованих на найкращих світових практиках, та ін.

Окрім цього, вивчення зазначених предметних сфер сучасного менеджменту сприятиме розвитку якісно нових ділових контактів та реалізації спільних міжнародних бізнес-ініціатив і проектів, розвитку компетентності українських менеджерів різних підприємств [7, с. 9–11]. Це дасть змогу надалі вести нашу країну у бік європейської інтеграції, сприяти поступовому та сталому розвитку економіки.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на виділення з усього існуючого різноманіття ділових, корпоративних та бізнес-культур найкращих практик, які відповідають сучасним вимогам ведення бізнесу, ураховують складні та інтенсивно мінливі чинники зовнішнього середовища для можливості впровадження їхньої діяльності сучасними українськими підприємствами з підлаштуванням під наші національні особливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І. Міжнародний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2016. 172 с.
2. Лазарєва О.В. Міжнародний менеджмент : навчальний посібник. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2019. 188 с.
3. Арзяева Т.С. Сравнительный менеджмент : учебное пособие. Пермь, 2019. 161 с.
4. М'ясоїдов С.П. Основи крос-культурного менеджменту: Як вести бізнес з представниками інших країн та культур : навчальний посібник ; 5-е вид. Москва : Дело, 2019. 256 с.
5. Тодорова Н.Ю. Крос-культурний менеджмент : навчальний посібник. Донецьк : ДонНТУ, 2018. 330 с.
6. Долятовський В.А., Долятовський Л.В., Гамалей Я.В. Крос-культурний менеджмент – інструмент організації крос-культурної взаємодії. *Вісті Дагестанського державного педагогічного університету. Суспільні та гуманітарні наук.* 2017. Вип. 11. № 3. С. 112–118.
7. Міжнародний менеджмент : навчальний посібник / Г.Я. Глуха, С.Б. Холод, В.Є. Момот, О.А. Євтушенко. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 72 с.

REFERENCES:

1. Mizhnarodnyy menedzhment: Navchal'nyy posibnyk / V.V. Rokocha, B.M. Odyahaylo, V.I. Terekhov. Kyiv : VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «KROK», 2016. 172 p. (in Ukrainian)
2. Lazaryeva O.V. (2019) Mizhnarodnyy menedzhment: Navchal'nyy posibnyk. Mykolayiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly. 188 p. (in Ukrainian)
3. Arzyaeva T.S. (2019). Sravnytel'nyy menedzhment: ucheb. posobyie / T.S. Arzyaeva; Perm. hos. nats. yssled. un-t. Elektron. dan. Perm'. 161 p. (in Russian)
4. M'iasoyidov S.P. (2019). Osnovy kros-kul'turnoho menedzhmentu: Yak vesty biznes z predstavnykamy inshykh krayin ta kul'tur: navch. posibnyk. 5-te vyd. Moscow: Vydavnytstvo «Delo» ANKh. 256 p. (in Russian)
5. Todorova N.Yu. (2018). Kroskul'turnyy menedzhment: Navchal'nyy posibnyk. Donets'k: DonNTU. 330 p. (in Ukrainian)
6. Dolyatovs'kyi V.A., Dolyatovs'kyi L.V., Hamaley Ya.V. (2017). "Kros-kul'turnyy menedzhment – instrument orhanizatsiyi kros-kul'turnoyi vzayemodiyi". *Visti Dahestans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Suspil'ni ta humanitarni nauk.* Vyp.11, no. 3, pp. 112–118. (in Russian).
7. Mizhnarodnyy menedzhment: navchal'nyy posibnyk / H.Ya. Hlukha, S.B. Kholod, V.Ye. Momot, O.A. Yevtushenko. Dnipro: Universytet imeni Al'freda Nobelya, 2018. 72 p. (in Ukrainian).